

СИСТЕМА ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРАЇН МИТНОГО СОЮЗУ

В. Шаповал, кандидат фізико-математичних наук, доцент, заступник директора науково-дослідного інституту стандартизації — начальник відділу, ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ

СИСТЕМА ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СТРАН ТАМОЖЕННОГО СОЮЗА

В. Шаповал, кандидат физико-математических наук, доцент, заместитель директора научно-исследовательского института стандартизации — начальник отдела, ДП «Украинский научно-исследовательский и учебный центр проблем стандартизации, сертификации и качества», г. Киев

TECHNICAL REGULATION SYSTEM OF THE CUSTOMS UNION COUNTRIES

V. Shapoval, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Deputy Director of Research Institute of Standardization — Department Head, «Ukrainian Research and Training Centre for Standardization, Certification and Quality Problems» State Enterprise, Kyiv

На сучасному етапі економічного розвитку визначальним щодо проблем доступу безпечної продукції на ринки збуту стає нетарифне регулювання, здійснюване державою [1], тобто **державне регулювання** як форма цілеспрямованого впливу держави через систему економічних, правових й адміністративних методів, використання юридичних інструментів з метою забезпечення або підтримання тих чи інших економічних процесів та для реалізації цілей соціально-економічної політики держави.

На міжнародному рівні існує ціла низка способів державного регулювання [1], серед яких суттєву роль відіграє система технічного регулювання як дієва, ефективна та одночасно одна із найжорсткіших форм державного регулювання.

Технічне регулювання визначають як установлення стандартів та контроль за їх дотриманням

У статті у контексті реформи технічного регулювання в Україні розглянуто вимоги щодо формування нормативно-правової бази єдиної системи технічного регулювання країн Митного союзу, проведення взаємоузгодженої політики та формування єдиних підходів і правил розроблення технічних регламентів (ТР), схем і процедур оцінювання для країн — членів Митного союзу.

з метою забезпечення технічної сумісності продукції, безпеки громадян та охорони довкілля [2], тобто як установлення, застосування та виконання обов'язкових технічних вимог до продукції безпосередньо або через посилання на стандарт, технічну специфікацію чи кодекс діяльності.

Зазначимо, що технічне регулювання повинно враховувати як інтереси реального сектора економіки, так і міжнародний досвід, акумульований в міжнародних/європейських стандартах. Тобто воно повинно відповідати рівню розвитку національної економіки та рівню науково-технічного розвитку країни. Разом із тим, з метою підвищення конкуренто-

спроможності продукції за основу повинні братися міжнародні/європейські стандарти — у цілому або частково.

В Україні реформа системи технічного регулювання триває вже досить довго. Протягом 2001—2010 років було сформовано законодавчу базу у сфері стандартизації та оцінення відповідності [3—7], яка значною мірою відповідає міжнародним вимогам та європейській моделі технічного регулювання, розроблено та прийнято 36 ТР.

Разом із тим в Україні все ще існують неузгодженості та протиріччя між «новим» законодавством та «старими» нормами у сфері технічного регулювання, що лишилися нам у спадок з часів СРСР. Та й упродовження «нової» законодавчої бази системи технічного регулювання відбувається вкрай повільно.

Зазначимо, що суттєві напрацювання у цьому напрямку, на жаль, не гарантують зміни пріоритетів та переорієнтації (унаслідок як об'єктивних, так і суб'єктивних причин) на систему технічного регулювання, яку розроблюють країни Митного союзу (МС) — Республіка Беларусь, Республіка Казахстан та Російська Федерація.

Тому вважаємо за доцільне більш докладно ознайомитися з напрацюваннями країн — членів МС щодо формування власної системи технічного регулювання.

1 липня 2010 року — дата, пов'язана з початком функціонування МС. Ця подія важлива для країн — членів МС не лише в політичному та економічному сенсі, але й у контексті технічного регулювання. Крім того, останнім часом усе наполегливіше обговорюється питання щодо приєднання України до МС, акцентуючи, разом із тим, увагу на тому, що Україна є членом Світової організації торгівлі (СОТ).

Зауважимо, що в світі є сотні багатосторонніх та двосторонніх регіональних торговельних угод, про які сторони повідомляють СОТ. Створюються також нові організації, чії члени домовляються стосовно пільгових умов торгівлі. У цьому немає нічого протизаконного, оскільки Стаття 24 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, на якій базується СОТ, дозволяє подібні угоди. Митні союзи і створюють для того, аби їхні члени мали певні пільги у торгівлі між собою, але для країн — членів СОТ це можливо лише тоді, коли створення митних союзів не впливає на інтереси інших торговельних партнерів — членів СОТ.

Не заглиблюючись в усі питання щодо шляхів реалізації взаємодії України з країнами МС, зазначимо, що вони й надалі залишаються важливими торговельними партнерами України, а розширення співпраці з ними є корисним для України. У цьому напрямку існують як можливості вирішення питань з ціноутворення на енергоресурси та доступу українських товарів на ринки країн — членів МС, так

і можливості співпраці на ринках третіх країн. Усе це можливо за умови відпрацювання механізму взаємодії України з МС та його окремими членами, який не суперечив би зобов'язанням України перед СОТ.

У цьому сенсі не зайвим є ознайомлення з принципами та підходами до формування єдиної системи технічного регулювання країн — членів МС, що є найважливішим у функціонуванні створеного МС.

Нормативно-правову базу технічного регулювання країн — членів МС становить низка міждержавних угод. Заключним етапом діяльності у цьому напрямку стала угода [8], що запроваджує систему інтеграції країн-членів МС у сфері технічного регулювання та визначає єдині правила і принципи технічного регулювання у цих країнах.

Угода передбачає:

- розроблення єдиних ТР, які будуть безпосередньо діяти на території цих країн;
- установлення в ТР єдиних вимог до продукції, процесів вироблення, використання (експлуатації), зберігання, транспортування, реалізації та утилізації;
- установлення єдиних форм (схем) та процедур оцінення відповідності з урахуванням європейського модульного підходу;
- формування єдиного переліку потенційно небезпечної продукції, для якої і розроблюватимуться єдині ТР;
- припинення дії вимог національних ТР до продукції у рамках національного законодавства з моменту прийняття єдиних ТР;
- заборону встановлення у національних законодавствах обов'язкових вимог до продукції, яка не увійшла до єдиного переліку;
- застосування міжнародних, європейських та міждержавних стандартів для підтвердження відповідності;
- формування єдиних переліків стандартів, застосування яких на добровільній основі буде підтвердженням відповідності суттєвим вимогам єдиних ТР;
- гармонізація національного законодавства та узгодження дій у сфері стандартизації та акредитації у рамках відповідних регіональних організацій;
- надання повноважень наднаціональному органу — Комісії МС — щодо прийняття, внесення змін, відміни ТР та координації дій у сфері технічного регулювання країн — членів МС;
- надання Комісії МС повноважень щодо затвердження переліків стандартів, застосування яких забезпечує презумпцію відповідності.

Зауважимо, що згідно з прийнятою угодою функції у сферах стандартизації, забезпечення єдності вимірювань, акредитації, оцінення (підтвердження) відповідності, державного контролю (нагляду) залишаються в компетенції країн — членів МС ▶

на національному рівні, а координація дій у сферах стандартизації та акредитації здійснюватиметься у рамках відповідних регіональних організацій — таких, як уже створена країнами МС регіональна Асоціація євразійського економічного союзу у сфері акредитації.

Одночасно з угодою [8] було затверджено План заходів щодо реалізації цієї угоди [9], а також Положення щодо порядку розроблення, прийняття, внесення змін та відміни єдиних ТР [10]. Передбачено, що для поступового переходу від національного технічного регулювання до системи єдиного технічного регулювання у країнах — членах МС з 01.07.2010 на альтернативній основі діють як національна, так і єдина система технічного регулювання.

З метою формування єдиної нормативної бази країнами — членами МС припинено розроблення національних ТР, а відповідну діяльність спрямовано на розроблення та прийняття єдиних ТР. Протягом 2011 року має бути прийнято 57 єдиних ТР¹.

Для формування переліків стандартів єдиних ТР з обов'язковими вимогами до продукції (послуг) країни — члени МС використовуватимуть міждержавні стандарти ГОСТ ($\approx 62\%$), національні стандарти Російської Федерації ГОСТ Р ($\approx 23\%$) та національні стандарти Республіки Беларусь ($\approx 15\%$) [11].

Для безперешкодного переміщення товарів територією країн — членів МС буде сформовано єдиний для МС перелік компетентних незалежних органів сертифікації та випробувальних лабораторій, які матимуть право видавати сертифікати відповідності та реєструвати декларації про відповідність єдиного зразка. Для митних потреб та інформування споживачів розроблюється єдиний реєстр сертифікатів та декларацій про відповідність країн — членів МС.

Керівництвом Біларусі, Казахстану й Російської Федерації визначено термін формування єдиної системи технічного регулювання — 1 січня 2012 року з одночасною відміною на той час національних ТР та наданням чинності єдиним ТР країн МС.

Зауважимо, що тут відслідковується вже знайомий підхід, а саме — фактичне ігнорування інших способів та форм нетарифного регулювання (добровільна стандартизація та сертифікація, утворення саморегульованих організацій, запровадження систем менеджменту тощо). Залишаються без відповіді питання щодо стандартизації у сферах, які не підпадають під технічне регулювання, хоча вони охоплюють не менше 80 % усіх робіт зі стандартизації [1].

Оцінюючи обсяги та складність задекларованих угодою [8] робіт щодо створення єдиної системи технічного регулювання країн — членів МС та реаль-

ні результати десятирічного формування національних систем технічного регулювання в Російській Федерації та в Україні, яка однозначно зацікавлена в нормальних торговельних відносинах з країнами МС, можна з упевненістю стверджувати, що конкретизація питань щодо входження України у цей інтеграційний процес на сьогодні є, на жаль, передчасною, оскільки навіть побіжний аналіз запропонованих у рамках МС заходів щодо створення єдиної системи технічного регулювання характеризує ситуацію як таку, де питань більше, ніж відповідей. Справа у тому, що перехід до інтегрованого (єдиного) простору технічного регулювання відбувається в умовах, коли й на національному рівні не наведено елементарний порядок щодо розроблення та введення ТР та відповідних переліків стандартів.

Більше того, перехід до формування єдиної системи технічного регулювання країнами МС за фактичної незавершеності ними цього процесу на національному рівні призведе, на нашу думку, до домінування в кінцевому результаті підходів і правил однієї з країн МС і, зрозуміло, що це буде Російська Федерація.

Тому, аналізуючи перспективи приєднання України до єдиної системи технічного регулювання країн — членів МС, треба враховувати, що підходи до технічного регулювання та засади і правила розроблення відповідних ТР в Україні чітко спрямовані на запровадження моделі Європейського Союзу (ЄС), і в цьому напрямку, за усіх негативних ознак, вже чимало зроблено. Модель же технічного регулювання РФ у деяких питаннях суттєво відходить, принаймні, на сьогодні, від європейської моделі.

Тобто приєднання України до моделі технічного регулювання країн МС означатиме ліквідацію багатьох напрацьованих, зроблених Україною щодо запровадження моделі технічного регулювання ЄС.

Зазначимо також, що передумовами результативної реалізації ідей щодо інтеграційних процесів, зокрема у сфері технічного регулювання, та приєднання до них України є, звичайно ж, ефективне виконання визначених відповідними документами адміністративних заходів. Разом із тим визначальним, на нашу думку, в успішному розв'язанні поставлених завдань є формування спільних ціннісних пріоритетів усіх учасників інтеграційних процесів, іншими словами, наявність єдиної ціннісної парадигми, без чого навряд чи може бути справжнє партнерство, яке, окрім усього іншого, потребує взаємної довіри.

Врешті, у контексті діяльності країн — членів МС щодо створення єдиної системи технічного регулювання залишається відкритим питання узгодженості їхніх дій з рамковими документами країн СНД, зокрема, з угодою [12] щодо проведення узгодженої політики у сфері стандартизації, метрології та сертифікації.

¹ У Європейському Союзі розроблено та введено в дію 23 директиви «нового підходу» протягом 25 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. Шаповал. Міжнародна практика і досвід технічного регулювання // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2011. — № 2. — С. 15—21.
2. Relationships between regulation and competition authorities (Сфера регулювання та уповноважені органи). — Париж, 1999.
3. Закон України «Про стандартизацію» від 17.05.2001 № 2408 (зі змінами).
4. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 № 2406 (зі змінами).
5. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001 № 2407 (зі змінами).
6. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 № 3164 (зі змінами).
7. Декрет КМУ «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10.05.1993 № 46-93 (зі змінами).
8. Соглашение о единых принципах и правилах технического регулирования Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации // Санкт-Петербург. — Решение Комиссии Таможенного союза от 18.11.2010 № 453.
9. План мероприятий по реализации Соглашения о единых принципах и правилах технического регулирования в Республике Беларусь, Республике Казахстан и Российской Федерации // Санкт-Петербург. — Решение Комиссии Таможенного союза от 18.11.2010 № 453.
10. Положение о порядке разработки, принятия, внесения изменений и отмены технического регламента Таможенного союза // Москва. — Решение Комиссии Таможенного союза от 28.01.2011 № 587.
11. Саламатов В., Павленко Н. Техрегулирование — 2012: формирование системы технического регулирования стран Таможенного союза // Стандарты и качество. — 2011. — № 1. — С. 26—30.
12. Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації держав-учасниць СНД від 13.03.1992. ■

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДП «УкрНДНЦ»

Основні завдання Інституту підготовки фахівців ДП «УкрНДНЦ»

- Підготовка спеціалістів і магістрів (друга вища освіта).
- Підготовка кандидатів в аудитори із сертифікації:
 - продукції та послуг;
 - систем управління якістю за ДСТУ ISO 9001:2000;
 - систем управління навколишнім середовищем за ДСТУ ISO 14001;
 - систем управління безпечністю харчових продуктів за ДСТУ 4161—2003.
- Підготовка кандидатів в аудитори з метрології та лабораторій.
- Підготовка органів з сертифікації до акредитації.
- Підготовка фахівців за напрямками:
 - підготовка асесорів (аудиторів з акредитації лабораторій за ДСТУ ISO/IEC 17025);
 - повірка та калібрування засобів вимірювальної техніки;
 - метрологічне забезпечення вимірювань та виробництва;
 - розробка та внутрішній аудит систем управління.

Структура Інституту підготовки фахівців

- Кафедра акредитації лабораторій, механічних та геометричних вимірювань.
- Кафедра оцінки відповідності, стандартизації та управління якістю.
- Кафедра метрологічного забезпечення виробництва, електричних та радіотехнічних вимірювань.
- Кафедра екологічного контролю, теплотехнічних та фізико-хімічних вимірювань.
- Кафедра управління якістю та випробування харчових продуктів.
- Кафедра споживчої політики.

Контакти

Тел.: (044) 452-34-27, 450-67-19

Тел./факс: (044) 459-58-95

Адреса: 03115, м. Київ, вул. Святошинська, 2, 6-й поверх

E-mail: decanat@ukrndnc.org.ua

